

A MONDÓKÁK, NYELVTÖRŐK – RITMUS, TEMPÓ

Rongyszőnyeg, négy testvér...

AKADÁLY NÉLKÜL

modul adaptációja
mozgáskorlátozott tanulók
együttneveléséhez

**SZÖVEGÉRTÉS-
SZÖVEGALKOTÁS**

BESZ-III.1-AdM

A modult készítette:

Gerle Edit

Az adaptációt készítette:

Dombainé Esztergomi Anna

SULINOVA
Köznevelési, Fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Központ

Magyarország célba ér

A modul célja	A beszéd, a gondolkodás, a spontán figyelem fejlesztése mondókák, találós kérdések, nyelvtörők segítségével
Időkeret	A beszéd ritmusával való foglalkozás időtartama magyar nyelv és irodalom órák keretében vagy azokon kívül naponta (reggelente) 8-10 perc
Ajánlott korosztály	6–8 év
Modulkapcsolódási pontok	<p><i>Tágabb környezetben</i> NAT 2003: „A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése. Gondolkodtatásra készítés, oldott beszéd kialakítása, spontán figyelem erősítése”</p> <p><i>Szűkebb környezetben</i> Szóbeli szövegalkotás fejlesztése, beszédfejlesztés és -javítás Műveltségterületen/tantárgyon kívül (témák szintjén) Az együttműködési készség fejlesztését célzó szociális kompetencia modulok</p>
A képességfejlesztés fókuszai	<p>a) Nyelvi kommunikáció fejlesztése</p> <p>b) Olvasás-szövegértés (magyar nyelv és irodalom): beszédkészség, szóbeli szövegek hangoztatása, ismeretek az anyanyelvről</p> <p>c) Ember és társadalom: kommunikáció</p> <p>d) Információs és kommunikációs technológia: megismerési képességek; megfigyelési és kifejezőképesség komplex fejlesztése</p> <p>e) Kóros reflexek kiváltódását megakadályozó testhelyzetek létrehozása és megtartása</p> <p>f) Mozgásterápiára épülő beszédfejlesztés</p> <p>g) Ritmusgyakorlatok segítségével a feloldódás elősegítése, beszédmozgások összerendezése, a görcsösség vagy renyhesség csökkentése</p>

AJÁNLÁS

A beszéd fejlesztésében a légzőgyakorlatok mellett jelentős szerepe van a ritmusos mondókáknak és a gondolkodásra készítő találós kérdéseknek is. A 6-7 éves gyermekek gondolkodását a képiség jellemzi. Ha az égen felhők vonulnak át, ő áhítattal felkiált: „Nézd, ott lovagol a király!” A gyerek, a felnőttől eltérően, gondolkodásában még szorosan összefűzi a valóságot a fantázia világával.

A 6-7 éves gyermek lételeme a ritmus, s a ritmus iránti vágya teret követel magának. Az ismétlődő verssorok mondogatásában órákon át képes elmerülni részt venni; az ismétlést sohasem találja unalmasnak.

A lélegzetvétel az emberi szervezet egyik jelentős életritmusa. Ha valami megbénítja ezt a ritmust, például ijedtség vagy szorongó lelki állapot, akkor a 6-7 évesek nem képesek fesztelen, kötetlen beszédmódra. A ritmus segítségével egészségesen kerülnek mozgásba a beszélőszervek, s ez elősegíti a beszéd könnyedségét.

Mozgáskorlátozott gyermekeknél a beszédszervek mozgásának sérülése következtében a ritmus megbomlik, a beszéd a sérülés típusának megfelelően görcsössé, préseltté, skandálóvá, fluktuálóvá, elmosódottá, orrhangzóssá stb. válik. A ritmusgyakorlatokra fokozottan szükség lehet, de dizartriás gyermekeknél a természetes beszédritmus nem várható el, és csak enyhébb esetekben számíthatunk lényeges javulásra.

A ritmus erőltetett gyakoroltatása esetén fokozódhat a görcsösség, a túlmozgások, a kóros reflexek és testtartások, ezért fontos a reflexgátló testhelyzetek létrehozása és megtartása. Súlyosan beszédserült (dizartriás) gyermekek beszédfejlesztését segíthetik a mozgásnevelés-órán végzett mozgáskoordinációs gyakorlatok, lazítás tornateremben és vízben (tangenter kádban), valamint az evés- és ivásterápia is.

TÁMOGATÓ RENDSZER

Montágh Imre: *Mondd ki szépen!* Holnap Kiadó, Budapest, 2006.

Lőrök József (válogatta, összeállította): *Gyermekvers- és mondókagyűjtemény.* Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.

Kocsis Gabriella (szerk.): *Vékony cérna, kenderszál.* Népköltési gyűjtemény gyerekeknek. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft., Debrecen, 2001.

Varga Ferencné (szerk.): *Szó, fon, nem takács.* Mi az? Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Rt., Budapest, 1996.

Weöres Sándor-versek

Ágoston Gabriella (szerk.): *Ajánlások mozgáskorlátozott gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez. Szövegértés-szövegalkotás.* suliNova Kht., Budapest, 2006.

A modul ritmusos verseket, mondókákat, nyelvtörőket és találós kérdéseket tartalmaz:

1. Weöres Sándor: Rongyszőnyeg (Bóbita, Bóbita...)
2. Csanádi Imre: Négy testvér c. verse, a hónapok és a napok elmondása
3. Találós kérdések
4. Mondókák
5. Nyelvtörők
6. Beszéltető játék

Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítésem (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Feladat/ Gyűjtemény
				Munkaformák	Módszerek	
1. Weöres Sándor: Rongyszőnyeg (Bóbita, Bóbita)		Időmértékes szövegmondás gyakoroltatása	Csoportok együttes munkája	Heterogén csoport Egyéni foglalkozásokon – saját tempónak megfelelően	Utánmondás	
2. Csanádi Imre: Négy testvér c. verse, a hónapok és a napok elmondása		Figyelem, összpontosítás, időben való tájékozódás alakítása, gyakoroltatása	Az egész osztály	Heterogén csoport	Kérdés-felelet	

Lépések, tevékenységek	Saját adaptációs kiegészítéseim (tevékenység; képesség)	Kiemelt készségek, képességek	Célcsoport/ A differenciálás lehetőségei	Tanulásszervezés		Eszköz/ Feladat/ Gyűjtemény
				Munkaformák	Módszerek	
3. Találós kérdések		Gondolkodásra készítés, a nagy- és finommotorika együttes fejlesztése	Az egész osztály	Heterogén csoport	Utánzás	
4. Mondókák		Beszédfolyamatosság Nagy- és finommotorika		Csoportos és egyéni gyakorlat	Utánmondás	
5. Nyelvtörők		Szöveges kiejtésgyakorlatok, kiemelt mássalhangzók gyakoroltatása a képességeknek megfelelően kiválasztott mondókák segítségével	Csoportok kialakítása	Csoportos gyakorlat és az egész osztály	Együttmondás	
6. Beszéltető játék		Együttműködési készség fejlesztése A mindennapi beszéd ritmusának gyakoroltatása				

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás a gyakorlatok alkalmazásának formáit tartalmazza. A gyakorlatokhoz szabadabb teret engedünk a gyerekeknek. Ha van elég hely a teremben, toljuk össze a padokat, és a gyerekekkel körben helyezkedjünk el. – **Mozgáskorlátozott gyermekek kóros reflexeik kiváltódását megakadályozó testhelyzetekben (földön vagy székükben, kocsijukban ülve)** – A felsorolt gyakorlatok példaként szolgálnak arra, hogyan lehet a ritmust, a beszéd folyamatosságát versekkel, mondókákkal, találós kérdésekkel fejleszteni. A magyar nyelv nagyon gazdag, és számos lehetőséget nyújt a komplex beszéd serkentésére. Az egyhangú gyakorlás elkerülésére számos játékos lehetőség adódik, ennek kihasználása a tanító fantáziájára, ötletességére bízható. **Mozgáskorlátozottakkal esetenként eltérő mondókákat is ritmizálhatunk egyéni képességeiknek megfelelően. (A többi gyermek is gyakorolhatja az ő mondókájukat.)**

Tanítói instrukciók

1. WEÖRES SÁNDOR: RONGYSZÓNYEG (BÓBITA, BÓBITA)

- A terem átrendezése után a gyerekek üljenek félkörbe.
- Mondjátok utánam, tapsolunk is hozzá!

Bóbita, Bóbita táncol.
 Körben az angyalok ülnek,
 Békahadak fuvoláznak,
 Sáskahadak hegedülnek.

- A következő versszaknál mindenki a térdén üsse ki a vers ritmusát.

Bóbita, Bóbita játszik,
 Szárnyat igéz a malacra,
 Ráül, ígér neki csókot,
 Röpteti és kikacagja.

- Kezünkkel csináljunk háztetőt a fejünk felett, és lassan álljunk fel.

Bóbita, Bóbita épít,
 Hajnali ködfal a vára,
 Termeiben sok a vendég,
 Törpe király, fia, lánya.

- Fogjuk meg egymás vállát, ringatódzunk jobbra-balra.

Bóbita, Bóbita álmos,
 Elpihen őszi levélen,
 Két csiga őrzi az álmát,
 Szunnyad a fák sűrűjében.

Saját adaptációs kiegészítem:

2. CSANÁDI IMRE: NÉGY TESTVÉR C. VERSE, A HÓNAPOK ÉS A NAPOK ELMONDÁSA

- Gyertek ide, csináljunk egy belső kört, egy külső kört, és négyen álljatok meg a körökön kívül félkörben!
- A belső körben, ti heten sorban mondjátok majd a hét napjait. Mindenki egyet. Te vagy a hétfő, te a kedd...
- A külső körben, ti tizenketten egyenként egy-egy hónap nevét fogjátok mondani. Január, február...
- Ti, akik a félkörben álltok, ti fogjátok mondani a verset, és ti is kezditek el a játékot.
- Emeljétek fel a jobb kezeteiket, és lassan rajzoljatok kört a levegőbe, miközben mondjátok a verset!

Csanádi Imre: Négy testvér
 Év múlik, évet ér,
 Egymást hajtja négy testvér:
 Víg tavasz, virághintő,
 Koszorús nyár, kalászdöntő,
 Ősz, gyümölcsérlelő,
 Tél, havat terelő.

- A külső körben állók fogják meg egymás kezét, induljatok el jobbra, és mondja mindenki egymás után a hónapját! Január, február, március, április, május, június, július, augusztus, szeptember, október, november, december
- A belső körben állók is fogják meg egymás kezét, induljatok el balra, és mondja mindenki egymás után a saját napját! Hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat vasárnap

Saját adaptációs kiegészítem:**3. TALÁLÓS KÉRDÉSEK**

- Keressen magának mindenki egy helyet! Elmondom a találós kérdést:
Lábamon nem járok,
Mégis tovább állok.
- Milyen állatra gondoltam? (*kígyó*)
- Mondjuk együtt, miközben csúszatok előre a hasatokon, mint a kígyók!
Erdőn, mezőn futva élek,
A vadásztól nagyon félek.
- Milyen állatra gondoltam? (*nyúl*)
- Mondjuk együtt, miközben ugráljatok, mint a nyuszik!
A kutyától félek,
Egér farkon élek.
- Milyen állatra gondoltam? (*cica*)
- Mondjuk együtt, miközben úgy mászkáljatok négykézláb, mint a cica!
Tücsök koma ciripel,
Hátán semmit sem cipel.
Jobbra dűl, meg balra dűl,
Talán bizony hegedül.
- Álljatok meg egyenesen, és jobbra-balra dőljünk mi is úgy, ahogy a tücsök!

Saját adaptációs kiegészítem:**4. MONDÓKÁK**

Lépegető

Álljatok együtt egy nagy körbe!

Mondjátok velem a mondókát, és közben járjunk helyben!

Egy, kettő, három, négy,
helyben járni nem nehéz.

Egy, kettő, három, négy,
helyben járni nem nehéz.

Egy, kettő, három, négy,
Zárd a sarkad, most elég!

– A jobb kezetek Péter, a bal kezetek Pál:

Két kis madár ül a fán,

Egyik Péter, másik Pál,

Elrepült Péter, elrepült Pál,

Gyere vissza Péter,

Gyere vissza Pál.

Eldugjuk a jobb és bal kezünket

Visszajön a jobb és bal kezünk

– Üljetek le a körbe a térdetekre, kezeteket kulcsoljátok össze, és mindig azok az ujjak tapsoljanak egymással, amelyek sorra kerülnek a mondókában!

Hüvelykujjam almafa,

Mutatóujjam megrázta,

Középső ujjam felvette,

Gyűrűsujjam hazavitte,

a kisujjam mind megette,

megfájdult a hasa tőle.

Saját adaptációs kiegészítem:

5. NYELVTÖRŐK

– Álljatok egy nagy körbe, és mondjátok utánam! – **Mozgáskorlátozottak ülje** – Figyeljete, mert hol lassabban, hol gyorsabban fogom mondani. A kezeteket tegyétek a (csípőtökre), **hasatokra vagy öletekbe**, a lábatok (kis terpeszben) legyen! – **behajlítva, fejeteket picit hajtsátok előre!**

- Sárga bögre, görbe bögre.
- Kilenc öles köles kazal.
- Két pék két szép képet kérve kér.
- Mit sütsz kis szűcs, sok sós húst sütsz kis szűcs?
- Jó nyár jár rája.
- Répa, retek, mogyoró,
Korán reggel ritkán rikkant a rigó.
- Gyere Gyuri Győrbe, győri gyufagyárba.

- Figyeljete egymásra, és sorban egymás után egyenként is mondjuk el a nyelvtörőket!
  - Jó nyár jár rája.
  - Sárga bögre, görbe bögre.
- Sétálatok tetszés szerint, és közben mondjátok utánam. Mondjuk sokszor egymás után!
  - Két pék két szép képet kérve kér.
  - Kilenc öles köles kazal.
  - Mit sütsz kis szűcs, sok sós húst sütsz kis szűcs?

Saját adaptációs kiegészítem:

6. BESZÉLTETŐ JÁTÉK

A) Tüsszentés

- Négy csoportba fogunk állni. Minden csoport mást fog mondani. Ha egyszerre mondja a négy csoport azt, ami az ő mondandója, olyannak fog hallatszani, mint a tüsszentés.
  - Első csoport: herc
  - Második csoport: treff
  - Harmadik csoport: pikk
  - Negyedik csoport: ász
- Megjegyeztétek? Rajta!

B) Mondd másképpen!

- Állatok neveit fogom mondani. Mondd másképpen ugyanannak az állatnak a nevét!
  - Macska (cica)
  - Ló (paci)
  - Medve (maci)
  - Csirke (csibe)
  - Tehén (boci)
  - Lepke (pillangó)
  - Szamár (csacsi)
  - Nyúl (nyuszi)

C) Mondd meg, hogy melyik állatról kérdezem!

- Melyik fut?
- Melyik siklik, tekeredik?
- Melyik megy nesztelenül?
- Melyik állat hegedül?
- Melyik szereti a mézet?
- Melyik szereti a kukacot?
- Melyik szereti a halat?
- Melyik szereti a káposztát?
- Melyik ad tejet?

Saját adaptációs kiegészítem: